

Mândru

DE MARAMUREȘ

“Hai, Hai!... cât îi Maramurășu’Nu-i ca Pinte Viteazu/Nu-i ca Pinte Haiducu!.../ Pe bogați îi prinde-n clește/Pe săraci bine-i păzește...”. Așa cântau la sfârșitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea, maramureșeni, bistrițeni și clujeni deopotrivă. De atunci, “împăratul codrilor”, Pinte, a devenit personaj de film, de legende și mai ales a devenit sinonim cu dreptatea și speranța.

► Cămășa de zale a lui Pinte

În 1703, Pinte se alătură mișcării principelui Francisc Rakoczy II împotriva Habsburgilor, despre care acesta scrie: „o veste prea plăcută m-a cuprins, căci Pinte, lotrul faimos din Meseș, de origine valah, să-și dovedească credința ce-mi păstrează, tăbărâse sub zidurile cetății Baia Mare.... Voia sau să ocupe cetatea în numele meu sau să silească locuitorii să treacă de partizani ai mei”. Numai că, în 14 august 1703, haiducul este ucis. Se spune că ar fi căzut prin trădare. Un alt haiduc l-a vândut pentru 500 de taleri, bani promiși de împăratul Leopold I al Imperiului Habsburgic (Ordinul împăratului Leopold, 1701). Istoria îl indică pe un oarecare Dessi Istvan, proconsul ungar în Magistratura orașului Baia Mare, ca fiind cel care l-a împușcat mortal pe viteazul haiduc. Ședința senatorială a Comitatului Satu Mare menționează că Pinte a căzut la poarta de Sud a cetății Baia Mare în timpul asaltului pentru cucerirea acesteia.

Doară Pinte n-o muritu’, numa’ un pic s-o hodinitu’

La Budești, între hotară,
Este-un fag cu frunza rară
Și la umbra fagului,
Pinte cu ortacii lui;
Să uită câtă Gutâi,
C-acolo-i pivnița lui.
Pă săraci îi miluiește,
Pă bogați îi jefuiește.

În acest an se împlinesc mai bine de trei secole de la moartea haiducului Pinte Viteazu, iar legendele și horile maramureșenilor l-au transformat pe celebrul haiduc într-un personaj de basm, nemuritor, gata să apară oricând din codrii sau să se ridice din încercuirea de la Turnul măcelarilor și să lupte iar, pentru dreptatea celor sărmani. Tânărul „domn chipeș”, așa cum scrie în documente, s-a afirmat ca un apărător al celor săraci într-o perioadă când Maramureșul și Transilvania erau în războaie cu austriecii și otomanii, ceea ce a dus la scăderea nivelului de trai al populației peste care planau biruri extrem de greu de suportat.

Pe numele său Grigore Pinte, haiducul s-ar fi născut potrivit celor mai multe surse în jurul datei de 25 februarie 1660, în satul Măgoaja (în comuna de azi Chiuiiești), cum scrie Călin Felezeu în lucrarea sa „Pinte Viteazul între legendă și adevăr”. Alți istorici vorbesc despre originea nobiliară și militară a familiei sale. Mama lui Pinte provenea dintr-o familie de țărani liberi de pe Valea Izei. Tatăl său a murit în urma rănilor primite în luptele cu turcii. Înainte de a deveni haiduc, Pinte a colindat mai multe țări, din dorința de a cunoaște taina slovelor și meșteșugul armelor. A învățat mai multe limbi și s-a documentat asupra tehnicii de luptă. Despre înfățișarea sa, „domn chipeș”, vorbesc mai mult legendele și folclorul care îl descriu ca un bărbat în floarea vârstei, fără barbă, înarmat și frumos costumat cu un dolman de postav verde, cu pantaloni strâmți care presupuneau cizme cu carâmb și pinten, cu o blană de lup cu nasturi din argint auriți și căciulă de jder, cămașa subțire brodată completată de un batic legat la gât. Se spune că avea o pușcă și un buzdugan, iar tradiția îi atribuie două cămași de zale care se găsesc una la Budești și alta în expoziția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș. Trecerea de la

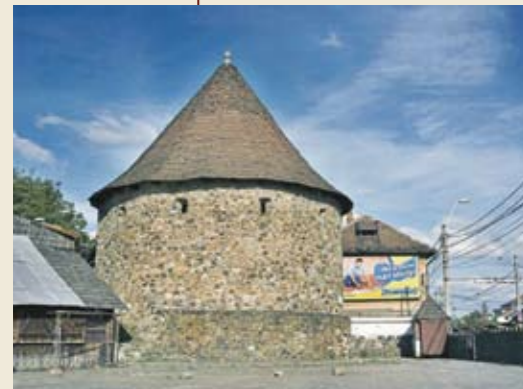
statutul de “nemeș” – domn al pământului, la cea de haiduc s-ar fi produs prin dezertarea din armata imperială. Cert este că, prin 1694, Pinte acționa în jurul localității Baia Sprie și avea “sub comandă” trei cete de feciori. Documentele vorbesc despre unele dintre acțiunile lor, cum ar fi jefuirea unor negustori greci. Însă, unul dintre cele mai mari atacuri ale haiducilor a fost cel din 1698 la castelul Rona, unde au fost omorâți 250 de oameni, iar bunurile echivalau cu povara a 150 de cai.

În 1700, Pinte a fost prins și închis în închisoarea din Satu Mare, unde a fost cercetat. Colonelul Friedrich von Lowenburg, comandantul armatei imperiale din localitate a cerut informații mai multe despre Pinte. Haiducul a fost eliberat, în urma jurământului de credință depus de el și în urma unui acord prin care haiducii nu vor mai prăda prin zona Satu Mare. Nu în ultimul rând, contra unei solde către ostașii lui Pinte. Cavalerii memoriei maramureșeni mai susțin că, potrivit actelor, Pinte ar fi oferit cadou căciula sa de jder fiului comandantului și o cingătoare de mătase pentru soția colonelului, alături de bunurile predate de haiduci pentru grațierea șefului lor. După eliberare, Pinte conduce atacurile în zona Maramureșului, iar împăratul Leopold I cere capturarea lui, oferind și o recompensă de 500 taleri pe capul lui, viu sau mort.

Balada lui Pinte

„Pinte-n munte să suie,
Mândră curte zugrăve,
Cu cătane-o d-îngrădea,
Cu frunze-o acoperea.
Numai Pinte ș-o strigat:
-Dintre voi de s-a afla,
De s-a afla careva
Să meargă la Baia Mare
După pită, după sare,
După vin din cel mai tare
Ce beau domni la gustare.
Nimeni nu s-o mai aflat,
Numai a Pintii fârtat;
Numai el că și-o strigat:
- Mere-oi, Pinte, mere-oi eu,
De mi-ai da tu murgul tău,
Murguțul tău cel de vânt,
Cu coama până-n pământ;
De mi-i spune moartea ta,
Moartea ta din ce și-a sta?
- Moartea Pintii-i atâta-ră:
Trei grăunță de secară,

Trei de grâu de primăvară,
La Pinte la subsuoară;
Trei grăunțe de grâu sfânt
Ș-un plumbuț mândru
de-argint,
La Pinte fără de rând.
El în Baia când o-ntrat,
Toți băieșii l-o-ntrabat:
- Spune-ne moartea Pintii!
- Moartea Pintii nu oi spune
De mi-ai da oricât în lume.
- Spune-ne moartea Pintii,
Pă tine te-om omori!
- Moartea Pintii-i atâta-ră:
Trei grăunțe de grâu sfânt
Ș-un plumbuț mândru de-argint,
La Pinte fără de rând.
- Nici acela nu-i viteaz
Care dă sfat la fârtați.
Și eu unul mi l-am dat
Și capu mi l-am mâncat”

Datorită calităților sale, Pinte a devenit subiect de doine și balade încă din timpul vieții. Iar legendele țesute de oameni sunt susținute de dovezile istorice. “Împărăția” haiducului se întindea pe patru județe: Maramureș, Cluj, Satu Mare, Bistrița.

Mormântul lui Pinte ▲

Intrarea în peștera lui Pinte ◀

PEȘTERA lui Pinte

Legenda spune că în muntele Gutâi, lângă satul Crăcești (Mara - Maramureș), haiducul Pinte avea săpată în stâncă o pivniță mare, în care își ținea berbințele cu galbeni și armătura:

La Budești, între hotară,
Este-un fag cu frunza rară
Și la umbra fagului,
Pinte cu ortacii lui;
Să uită câtă Gutâi,
C-acolo-i pivnița lui.
Pă săraci îi miluiește,
Pă bogați îi jefuiește.

Pivnița era păzită, cu rândul, de haiduci. Ea era încuiată cu o ușă mare de fier și cheile de la ea le avea Pinte. Se zice că se vede și astăzi acea pivniță care se deschide la șapte ani odată. Unii păcurari bătrâni, care pășteau oile prin apropierea acestei pivniți, povestesc că au văzut ușile deschise, iar înăuntru o masă de piatră. Când se deschide pivnița se vede un fum, niște limbi de foc și o strălucire mare, ca și Soarele.

(Petre Lenghel Izanu, în Calendar, 1980, p. 102)

Printre stelele de la

„Vasile Lucaciu”

Nicolae TEREMTUȘ

Colegiul Național „Vasile Lucaciu” din Baia Mare este o școală de elită în care elevii s-au obișnuit de mulți ani să aducă medalii de aur, argint și bronz de la Olimpiadele Internaționale Școlare. Se poate spune că școala băimăreană a dominat perioade de timp îndelungate și o face în continuare, prin competițiile de la chimie, matematică, fizică și astronomie și astrofizică.

Ultimele rezultate de „aur” au fost aduse de elevii băimăreni de la „Vasile Lucaciu” la o disciplină, oarecum inedită. Astronomia și astrofizica pregătește elevii spre studii universitare într-o specializare deosebită. Cel care îi pregătește pe elevii campioni, atât de la clasele de 5-8, cât și de la liceu, este directorul adjunct al Colegiului, Lucian Stoian.

„Clasa noastră de excelență în astronomie funcționează din 2006. De atunci zeci de elevi au urmat cursurile de astronomie la clasa noastră, iar rezultatele au fost dintre

cele mai bune. Dacă ar fi să ne referim doar la premiile de la Olimpiadele Internaționale, avem zece premii. Elevii noștri participă la două astfel de Olimpiade. Cea de Astronomie și Astronomie și Astrofizică. Desigur, avem premii la faza județeană și națională. Cel care a deschis calea premiilor a fost Șandor Kruk, multiplu campion național și internațional. Anul trecut Olimpiada Națională s-a ținut în Baia Mare și am avut rezultate de excepție. Două premii întâi la juniori prin Paul Dragiș și Tudor Suci. Alexandru Cuceu a obținut premiul trei la seniori și trei mențiuni. În urma acestor rezultate, anul trecut, șase elevi de la „Vasile Lucaciu” au fost cooptați în lotul național pentru Olimpiadele Internaționale. Șandor Kruk a obținut o medalie de bronz în 2008 și un argint în 2009, iar în 2010 a obținut aur la Astronomie și Astrofizică. În 2011, aur la proba pe echipe cu doi elevi de-ai noștri în lotul României, iar juniorii au obținut bronz în Kazakhstan.

Profesor de fizică, Stoian a studiat, la rândul său, în urmă cu mai mulți ani, astronomia și astrofizica pentru a face față unor provocări venite din parte elevilor care doreau să studieze aceste discipline. Stoian face parte din rândul dascălilor care se dedică copiilor, face din pasiune și nu dorește decât să ducă cât mai mulți elevi pe drumul frumos al cunoașterii. Am discutat cu părinți de-ai copiilor care s-au înscris la astronomie și astrofizică. Erau mirați de faptul că un profesor îi ia pe copii și merge cu ei să facă studiu, pe dealuri, la Planetariu, sau unde se poate face. Un profesor care de multe ori a cheltuit din banii lui, pentru ca pruncii și tinerii studioși să aibă un ceai cald, o apă s-au minimul necesar pentru a desluși tainele cerului. Cum poți caracteriza un profesor ce umblă pe coclauri cu un grup de elevi, ziua, seara, iarna, vara? Un tip dedicat profesiei de dascăl!

Am fost pasionat de aceste discipline din perioada studenției. Apoi, am studiat fenomenele astronomice, din pură pasiune, fără să mă preocup de disciplinele, în mod deosebit. Totul s-a schimbat din 2006, când elevul Șandor Kruk mi-a solicitat ajutorul în pregătirea pentru Olimpiada de Astronomie unde urma să participe. Am dat curs solicitării, așa este normal, și m-am pregătit și ne-am pregătit pentru Olimpiadă. După ce s-au văzut rezultatele lui, alți elevi au venit la mine pentru a începe studiul la aceste frumoase discipline. Cu timpul, cercul nostru s-a lărgit, iar acum, câteva zeci de copii, de la clasa a șasea până la a-12-a, urmează orele noastre care se organizează în Centrul de Excelență în Astronomie, care funcționează la Colegiul Național „Vasile Lucaciu”. În ceea ce privește pregătirea elevilor, am făcut tot ce s-a putut pentru o pregătire cât mai bună, atât în ceea ce privește studiul teoretic, cât și observațiile în teren. Avem colaborări și cu Planetariul, participăm în tabere de astronomie. Elevii au entuziasm și participă la activități fără nici o rețineră. La concursuri se leagă prietenii între elevii noștri și cei din multe țări. Prietenii care rămân peste ani. Pământul nu este atât de mare și se pot reîntâlni unde nici nu se așteaptă.

Șandor Kruk este acum student la Astrofizică în Londra, la una dintre cele mai renumite Universități londoneze, UCL, unde are colegi foști competitori la Olimpiadele Internaționale. Kruk merge foarte bine, a fost al doilea în anul de studiu, ca medie și este membru al Societății regale de astronomie la o vârstă fragedă, ceea ce nu este puțin. Este un exemplu pentru elevii care acum studiază la noi în Colegiu și cu siguranță și pentru cei care vor veni”, a spus unul dintre cei mai galonați dascăli băimăreni.

Anul trecut, șase elevi de la „Vasile Lucaciu” au fost cooptați în lotul național pentru Olimpiadele Internaționale.

Cineva spunea că, dacă istoria acestor ținuturi și-ar putea doina amarul, bucuriile, credința, iubirea și speranța, cu siguranță ar suna asemeni cântecelor lui Grigore Leșe și ale Cassandrei Maria Hauși.

Doina autenticității și talentului desăvârșit

Este profesor la Liceul de Artă, un artist desăvârșit, un adevărat ambasador al identității nealterate a Maramureșului. Cassandra Maria Hauși este o adevărată revelație a folclorului autentic, o voce care te face să spui că, uneori, Dumnezeu face risipă. De talent și de talanți. Numai că Maria Cassandra Hauși a ștut să-și folosească de mică talentul extraordinar cu care a fost înzestrată.

A început să cocheteze cu arta de mică. Întâi balet, apoi muzică. Școala Populară de Artă, actuala Școală „Liviu Borlan”. A început să colaboreze și cu Teatrul Dramatic, secția Revistă, pentru două spectacole: „Palas Revista”, în regia lui Mihai Maximilian și „Răcnetul Săsarului”, în regia lui Gheorghe Roman. A urmat apoi Facultatea de canto și artă scenică în cadrul Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca, la clasa d-lui prof. univ. dr. Mircea Sâmpetean. A urmat apoi „ieșirea în rampă”. A cântat cu Mircea Rusu Band, a fost invitată la emisiuni pe posturile naționale. A încercat chiar și visul american, în cadrul programului destinat studenților, „Au Pair in America”, având două job-uri. La întoarcerea în

țară și-a finalizat studiile și și-a șlefuit valorificarea talentului. Deși a cântat mai multe genuri muzicale, și în toate s-a descurcat remarcabil, celebritatea și aprecierea cea mai înaltă i-a adus-o muzica autentică.

Maria Cassandra Hauși nu e născută la țară, dar apreciază folclorul adevărat și s-a îndrăgostit de acest gen muzical pe care l-a catalogat public drept „casa ei”. A început să colaboreze cu Nicolae Pițiș și Grigore Leșe și să cânte, inconfundabil, „Balada lui Pinte”. Mai mult, Cassandra Hauși a câștigat pentru și marele premiu și trofeul Festivalului – concurs național al interpreților cântecului popular românesc Maria Tănase - ediția a XX-a.

Cassandra Hauși crede, contrar opiniilor majoritare, că doina nu e tristă, ci lumea e tristă. Doina îți oblojește suferința și ne învață să fim mai buni. Artista știe că a primit un dar prețios de la Bunul Dumnezeu și crede că e răspunzătoare să-l ofere mai departe, celor care au nevoie de el și care îl iubesc: „în dar ați luat, în dar dați”. Recent, și-a lansat albumul „Doina”, numele mamei sale și a celeilalte „mame” care îi poartă de grijă și o alină.

Scrijelind traditia pe o cruce veselă

Poet, sculptor și pictor, Stan Ioan Pătraș a creat un Cimitir unic în lume: Cimitirul vesel, care datează de la mijlocul anilor '30.

A dedicat o viață morții, pentru a intra în eternitate. **STAN IOAN PĂTRAȘ** este prototipul maramureșeanului autentic care are puterea de rade și de a învinge orice, până și moartea. Cimitirul vesel, proiectul său inedit de suflet este unic în lume și a devenit un brand cultural al Maramureșului.

Asemeni dacilor, care credeau în viața veșnică și ca un simplu prilej de a se întâlni cu Xamolxe, săpânțenii știu să ironizeze moartea și să-I radă în față, pentru veșnicie. Un veritabil urmaș al dacilor liberi de pe aceste meleaguri, Stan Ioan Pătraș a transformat moartea și viața în sursă de inspirație și de... haz. Poet, sculptor și pictor, Stan Ioan Pătraș a creat un Cimitir unic în lume: Cimitirul vesel, care datează de la mijlocul anilor '30.

Artistul a început să sculpteze cruci din stejar de la vârsta de 14 ani. Apoi, prin 1935, a început să garnisească crucile cu scurte poeme despre viața celui decedat. Apoi, au apărut figurile sculptate în relief, în culori vii, obținute din pigmenți naturali. Culoarea predominantă este albastrul, un albastru special, numit astăzi de către experți „albastru de Săpânța”. Celelalte culori au o simbolică consacrată: verde-viață, galben -fecunditate și fertilitate, roșu -pasiune, negru -moarte. Pe crucile sale se află motive geometrice, precum și basoreliefuluri. Până în anul 1977, când a încetat din viață, Pătraș a realizat aproximativ 700 de cruci în ambele cimitire din Săpânța, cunoscute sub denumirea de „Cimitirul Vesel”. Urmașul său, Dumitru Pop, a ales să locuiască în casa maestrului său, pe care o întreține ca atelier și muzeu.

Pe crucea sa, Stan Ioan Pătraș a pus să i se încrusteze următorul epitaf:

*De cu tânăr copilăș
Io am fost Stan Ion Pătraș,
Să mă ascultați oameni buni
Ce voi spune nu-s minciuni.
Câte zile am trăit
Rău la nime n-am dorit,
Dar bine cât am putut
Orișicine mi-a cerut.
Vai săracă lumea mea
Că greu am trăit în ea
De la paisprezece ani
Trebuie să câștig bani
La lucru greu de pădure
Cu țapin și cu săcure.
Tata -n război a plecat
Înapoi n-o înturnat.
Trei copii noi am rămas
În lume cu greu năcaz.*

*Vrut aș fi să mai trăiesc
Și planul să mi-l plinesc.
Din șaizeci și nouă țări
M-au vizitat până ieri.
Din conducători de stat
Foarte mulți m-au vizitat
Și de acum când or veni
Pe mine nu m-or găsi.
Și le doresc la toți bine
Care au fost pe la mine
Că viața o lăsa
La 69 de ani.
Crucea mea când s-a lucrat
Care eu mi-am comandat
Doi elevi ce-au învățat
Mi-au făcut lucru pe plac:
Turda Toader, Stan Vasile
Dumnezeu Sfântu să-i ție.”*

Generația

MATEIANU

sau

fotbalul cu casa închisă

Mateianu a reușit să revoluționeze fotbalul în Baia Mare. Considerat un vizionar, antrenorul care a refuzat să antreneze Naționala preferând să rămână în continuare la cârma FC-ului a fost un inovator și în metodele de pregătire. A fost interesat de centrul de copii și juniori al clubului, cerând aceleași tipuri de antrenamente și pentru cei mici.

În urmă cu mai bine de trei decenii, băimărenii redescopereau plăcerea de a merge la stadionul situat la poalele Dealului Florilor. Timp de cinci ani, atât cât antrenor principal la FC Baia Mare a fost Viorel Mateianu, spectacolul în dreptunghiul verde a fost asigurat.

Demis de la conducerea Progresului, echipă cu care promovase în prima divizie, Viorel Mateianu a ajuns în Baia Mare. Înainte de a accepta să preia postul de antrenor, a văzut echipa „la lucru” timp de câteva etape din tribune. La scurt timp după ce a preluat conducerea echipei, Viorel Mateianu a început schimbările masive, nu doar în ceea ce privește lotul, ci, mai ales, în sistemul de joc al echipei. Nu a ținut să aducă „nume mari” în cadrul lotului, mulțumindu-se cu jucătorii pe care i-a găsit în Baia Mare sau i-a descoperit în județ. Antrenorul despre care s-a spus ulterior că a fost cel mai inventiv antrenor din fotbalul românesc, tehnicianul de vârf al vremii respective, omul pe care Mircea Lucescu îl consulta de câte ori avea ocazia, nu a fost înțeles la început nici în Baia Mare. Ideile sale, inovatoare în fotbal, păreau stranii pentru mulți, inclusiv pentru fotbalistii pe care-i antrena. Cu timpul, „nea Vio”, așa cum îi spuneau și îi mai spun și acum fotbalistii de atunci, a reușit să le explice, să le argumenteze și să le demonstreze că ceea ce le cerea să facă pe teren erau lucruri care se înscriu într-o logică a unui fotbal modern, rod al unor

scheme îndelung gândite. Implementarea noului sistem de joc a presupus exersarea unor noi trasee ale mingii, un rol mult mai mare acordat presingului, sincronizări între mișcările jucătorilor și, o noutate absolută în fotbalul de atunci, folosirea portarului în anumite faze ale jocului pe o poziție avansată, ca un veritabil libero. Jocul colectiv, valoarea de grup a echipei erau mai importante în viziunea lui Viorel Mateianu decât valorile individuale. Toate aceste schimbări au dus în cele din urmă la un joc extrem de spectaculos și eficient în același timp al FC-ului din Baia Mare. Promovarea în prima divizie (1978) nu a surprins pe nimeni. Surprinzător pentru mulți a fost faptul că FC Baia Mare a ajuns la un moment dat liderul campionatului. Echipele galonate ale fotbalului intern aveau să descopere destul de repede că fotbalul se putea juca și altfel. Semnalul fusese dat la Constanța, atunci când FC Baia Mare învinsese cu 3-1 Naționala de fotbal a României. Marile bucurii pe care fotbalistii aflau sub conducerea lui Viorel Mateianu le-au oferit locuitorilor Băii Mari au fost repede uitate atunci când au venit și insuccesele. În Baia Mare, Mateianu s-a impus repede, s-a făcut respectat și iubit de cei mai mulți

dintre băimăreni. Riscul a fost că și-a făcut și dușmani. Mateianu a plecat din Baia Mare, dar elevii săi n-au uitat repede lecțiile primite în anii precedenți. Nu întâmplător, FC Baia Mare, devenită divizionară B, avea să ajungă în finala Cupei României și să joace o dublă manșă în Cupa Cupelor cu Real Madrid (1982). Cine își poate imagina astăzi un astfel de meci? Atunci a fost posibil... După cum a fost posibil ca o echipă de care nimeni nu auzise în Italia să învingă Fiorentina, vicecampiona proaspetei țări campioane mondiale, chiar la ea acasă... Ar fi nedrept poate ca doar o parte dintre jucătorii din acea vreme să fie amintiți, cu toate că unii dintre aceștia au fost emblematici pentru FC Baia Mare. Cei care au jucat în perioada Mateianu sunt următorii: D.Ariciu, N.Gadja, V.Frank, M.Borz, I.Condruc, Al.Koller, Gh.Molnar, I.Mureșan, M.Moldovan, Panfil Radu, M.Sabău, St.Hoffmeister, I.Szepe, A.Rosznyai, Gh.Deac, Al.Terheș, C.Dragomirescu. Alături de aceștia, chiar dacă după plecarea lui Viorel Mateianu de la Baia Mare, au mai jucat V.Feher, I.Perneș, V.Buzgău, V.Ignat, I.Hotico, L.Bălan, I. Tătăran, Gh.Tulba, I.Racz, V.Bonte, Cr. Ene, D. Moldovan, A. Weisenbacher.

În urmă cu trei decenii, fotbalul în Baia Mare se juca cu casa închisă...

Î.P.S. JUSTINIAN, *îngerul păzitor* AL MARAMUREȘENILOR

A spus mereu că îi place să le vorbească oamenilor despre Dumnezeu și lui Dumnezeu despre oameni. Crede că, pe lumea cealaltă va fi ocupat să se „certe” cu Dumnezeu pentru sufletele fiecăruia dintre noi, căutând să ne mântuiască. A împlinit anul trecut 90 de ani, grei, dar sfinți. O viață în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor.

La mijlocul acestei luni împlinește 70 de ani de viață monahală. Anul trecut a ajuns la vârsta patriarhilor bisericii: 90 de ani, sfinți, grei, dar dedicați iubirii. De Dumnezeu și de oameni.

ÎnaltPreaSfințitul Justinian Chira s-a născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș, dintr-o familie de țărani evlavioși, la botez primind numele de Ioan. A urmat școala primară în satul natal (1928-1934). Între 1934-1941 a fost reținut acasă de părinți pentru sprijin în gospodărie, apoi a urmat doi ani cursurile Liceului ortodox de băieți „Simion Ștefan” din Cluj. Mănat de dragostea de a-L sluji cât mai bine pe Dumnezeu, s-a dus la Mănăstirea „Sf. Ana” din Rohia, ca frate de mănăstire în 12 martie 1941, tuns în monahism sub numele de Justinian (în 1942). La 15 august 1942 a fost hirotonit diacon, iar la 17 aprilie 1943 preot la Mănăstirea Rohia de către P.S. Nicolae Colan Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului. Între 22 noiembrie 1942- 10 martie 1943 este încorporat, în ciuda hainei

clericale, în armata maghiară la Mișcolț. În împrejurările istorice dramatice dintre 1940-1944, monahii din Mănăstirea Rohia trăiau într-o înfrigurată nădejde: eliberarea țării și a Transilvaniei. În zorii în care această speranță devenea o certitudine, este numit stareț la Rohia tânărul ieromonah, în vârstă de 23 de ani, Iustinian Chira, care avea să conducă acest sfânt locaș, aproape 30 de ani; una din cele mai îndelungate și rodnice stăreții. El a statornicit ca temelie a vieții și trăirii duhovnicești vechile reguli vasilene ale monahismului: munca, rugăciunea și studiul.

Pentru meritele sale în conducerea mănăstirii, la propunerea P.S. Teofil al Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române i-a conferit, în anul 1967, rangul de arhimandrit, iar în anul 1973 a fost ridicat la rangul de arhieru, fiind ales episcop-vicar la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. În septembrie 1990 a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărulei, fiind instalat la 11 noiembrie 1990.

În 2009 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop și a primit titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universităților din Oradea, 1 Decembrie 1918 Alba Iulia și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad și Universitatea de Nord din Baia Mare.

A publicat numeroase articole, lucrări și cărți dintre care amintim:

„Viața Prea Curatei Fecioare Maria” – 1948;
„Darurile Bisericii” – 1983;
„Viața Maicii Domnului” (cuprins nou) – 1986;
„Harul și adevărul” – 1996;
„Scrisori” – 2001;
„Lumină din Lumina Nașterii și Învierii Domnului” – 2006;
„Justinian” – dialoguri – 2006;
„Convorbiri în amurg” – 2006;
„Mama și copilul” – 2009;
„Drepturile copilului” – 1994;
„Apel la conștiință și rațiune” – 15 ian. 1990;
„Viața și Acatistul Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul” – 2006;
„Viața Maicii Domnului” (cuprins nou) – 1999;
„Gând și suflet românesc” – 1998.
„Mănăstirea Sf. Ana Rohia” – Monografie - 2009
A redactat și publicat cele 12 volume ale Îndrumătorului Bisericesc Misionar și Patriotic al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului – 1978-1989.

LECȚII DE ȘTIINȚĂ inspirate de Jules Verne

Lectură și știință. Aneta Pop, directorul Școlii Traian Vuia din Tăuții Măgherauș, împreună cu un grup de profesori dedicați, au găsit o metodă inedită de predare a chimiei, folosind ca bază romanele lui Jules Verne.

Un proiect inedit, care revoluționează sistemul de învățământ și transformă chimia într-o adevărată aventură: Lecții de științe în romanele verniene. Profesoara de fizică-chimie, Aneta Pop, Director al Liceului „Traian Vuia” din Tăuții Măgherauș, îi încurajează pe copiii să citească romanele lui Jules Verne și să experimenteze reacțiile chimice studiate.

Ineditele lecții de chimie au ajuns să fie prezentate în județ și în țară. De exemplu, pornind de la viziunea documentarului Jules Verne – „O călătorie incredibilă”, elevii au fost încurajați să lectureze romanul „Insula misterioasă” pentru a identifica pasaje legate de chimie, a extrage metodele de obținere a diferitelor materiale și substanțe necesare supraviețuirii și a le transpune în reacții chimice studiate.

O astfel de activitate s-a derulat luna trecută și în Sala de Conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, purtând titlul sugestiv de „Lecții de chimie în romanele lui Jules Verne”. Activitatea a reunit atât elevii claselor de excelență (a-VII-a și a VIII-a) de la Școala „Traian Vuia” din Tăuții Măgherauș (director Aneta Pop) cât și a celor de la Școala „Avram Iancu” (prof. Elda Pășcut) și de la Colegiului

Național „Vasile Lucaciu” Baia Mare (prof. Magdalena Covaci). Nu este însă singura activitate de acest fel la care au participat elevii din Tăuții Măgherauș: Xperimania (2010), U4energy (2011), Școala mea și a ta, e- Școala! (2009), European Exchange School (2011). La începutul lunii martie, elevii și prof. Aneta Pop au participat la „Forumul inovatorilor în educație” de la Brașov.

Evenimentul a reunit învățători, profesori și directori din întreaga țară care au discutat despre cele mai noi tendințe și abordări de folosire a tehnologiei informației în educație. În aceeași locație, s-au desfășurat și consfăturile Naționale MECTS organizate în parteneriat cu Microsoft România, unde activitatea profesoarei a fost premiată de celebra companie.

Fabricarea sticlei

„Substanțele care intră în compoziția sticlei sunt doar nisipul, creta și soda. Or, țărnul le furniza nisipul, varul furniza creta, plantele marine furnizau soda, piritele furnizau acidul sulfuric, iar subsolul le furniza cărbunele pentru a încălzi cuptorul la temperatura dorită. La 28 martie cuptorul ardea cu flacără mare. O sută părți de nisip, treizeci și cinci de cretă, patruzeci de sulfat de sodiu, amestecate cu trei părți de praf de cărbune compuneau substanța depusă în creuzete de pământ refractar...”

Vă propun următoarea problemă:

Sticla de potasiu, utilizată pentru obținerea vaselor de laborator datorită rezistenței termice și chimice mari, conține: 32,94% Si, 43,92% O, 7,84% Ca.

Aflați formula chimică a sticlei de potasiu!

Rezolvare $32,94 + 43,92 + 7,84 = 84,7$
 $100 - 84,7 = 15,3 \rightarrow$ sticla conține 15.3% K

Si: $32,94 / 28 = 1,17$; $1,17 / 0,19 = 6,15$
O: $43,92 / 16 = 2,74$; $2,74 / 0,19 = 14,42$
Ca: $7,84 / 40 = 0,19$; $0,19 / 0,19 = 1$
K: $15,3 / 39 = 0,39$; $0,39 / 0,19 = 2,15$

$\rightarrow \text{Si}_6\text{O}_{14}\text{Ca}_2$
Formula corectă: $6\text{SiO}_2 \cdot \text{CaO} \cdot \text{K}_2\text{O}$

Derecskei Norbert, cls. a VII-a A, Liceul „Traian Vuia” Tăuții-Măgherauș

DR. CONSTANTIN OPRÎȘ,

o viață dedicată vieții

În acest an, Spitalul Județean de Urgență „Dr. Constantin Oprîș” aniversază 40 de ani. Un moment unic, legat de o personalitate unică: Dr. Constantin Oprîș.

Construit în perioada 1967-1972, de către Trustul de construcții Industriale Oradea, Șantier Baia Mare (director ing. Romulus Couți), după un proiect unic al arhitectului dr. Mihai Enescu, o adevărată ”uzină de sănătate” la acea vreme, noul edificiu spitalicesc era situat între primele patru ca mărime din țară, alături de instituțiile similare din Constanța, Craiova și Galați.

Primul Director al acestui spital, încă din perioada de construcție a lui, a fost doctorul Constantin Oprîș. Pentru a omagia personalitatea medicală de excepție a celui care a fost ctitorul acestui spital al maramureșenilor și care și-a dedicat două decenii de viață pentru înălțarea, buna funcționare și ridicarea calității serviciilor de sănătate oferite, spitalul îi poartă azi, cu mândrie numele.

Personalitate marcantă a vieții medicale maramureșene, Dr. Constantin Oprîș și-a dedicat două decenii din viața slujirii Spitalului județean. Sîntreaga sa existență a fost pusă însă în slujba oamenilor, a vieții. Astăzi, cea mai importantă instituție sanitară din județ îi poartă numele.

Dr. Constantin Oprîș s-a născut la 3 iunie 1924 în Tășnad, jud. Satu Mare. A urmat Facultatea de Medicină din Cluj, pe care a absolvit-o în 1951. În perioada 1951-1952 este medic consultant pediatru la Spitalul din Baia Mare, apoi, timp de un an, șeful secției de pediatrie a spitalului din Cehu Silvaniei, după care, vreme de 12 ani, devine șef al aceleiași secții și director al spitalului Carei.

Între 1968-1970 este director al Direcției Sanitare Maramureș. Apoi a devenit primul director al spitalului județean, funcție care a ocupat-o timp de 20 de ani, până în 1990. A devenit prin concurs medic primar încă în 1965 și a fost autorul a numeroase lucrări științifice de specialitate. În 11 ianuarie 1972 a inaugurat spitalului județean, în prezența ministrului sănătății de la acea dată, Dan Enăchescu.

1972

A avut un merit important în atragerea de specialiști valoroși, profesori universitari. Pentru eforturile sale a primit Ordinul „Meritul Sanitar” și „Medalia Muncii”

„Când am venit în Baia Mare în martie 1965 am auzit că ar fi posibil să se construiască aici un spital general de regiune, de mare capacitate. Era într-adevăr foarte necesar, deși se afla în faza de construcție finală un spital de boli pulmonare cu o capacitate de 310 paturi și policlinică, și aceasta era pe măsura morbidității în special de tuberculoză, mai ales în Maramureșul Istoric și orașul Baia Mare. Pentru o imagine generală care a constituit motivația, trebuie să precizez că toate secțiile spitalului, cu excepția celei de obstetrică-ginecologie se aflau înghesuie într-o fostă clădire a asigurărilor sociale de pe strada Vasile Lucaciu, actualmente Spitalul de boli contagioase, dermatovenerice și psihiatrie”.

Dr. Constantin Oprîș, la împlinirea a 30 de ani de viață a spitalului

1974

ORAȘUL PICTORILOR

Configurarea unei asemenea imagini simbolice este rezultatul unui proces evolutiv complex. În urma acestuia, mișcarea artistică de la Baia Mare s-a fundamentat pe structuri permanentizate ale unor instituții specializate (colonia pictorilor, asociaționismul profesionist, tezaurizarea muzeală, învățământul artistic etc.).

Dr. Tiberiu Alexa, Ioan Botiș

Dacă astăzi ar trebui să caracterizăm identitatea existenței istorice moderne a orașului Baia Mare, cel mai probabil ar trebui să oscilăm între două embleme posibile (adică „brand”-uri!): mineritul (profil industrial) versus artele plastice (profil cultural!).

Colonia Pictorilor

Jandi in atelier

Atelier Ferenczy

Cum profilul industrial a rămas de acum pură istorie odată cu dezindustrializarea, rămâne activ pe mai departe profilul cultural. De altfel, se poate observa că pentru un numeros public din țară și străinătate reprezentarea mentală a orașului Baia Mare se face prin intermediul imaginii de „oraș al pictorilor”.

În 116 ani, peste 4.000 de artiști plastici s-au reunit anual la Baia Mare din cele mai diverse spații culturale ale Europei (pictori, sculptori, graficieni, ceramiști, designeri, scenografi etc.), și au produs un patrimoniu artistic de o bogăție și diversitate remarcabile. Prin cotațiile fixate la bursele caselor internaționale de licitație după anul 2000, semnificațiile culturale și valorile de piață ale patrimoniului istoric și contemporan fac din arta plastică creată la Baia Mare unul dintre

cele mai competitive produse de export. Un export cultural de valori obiectuale, dar și de imagine cu legitimitate internațională mereu mai amplă. Din asemenea motive, construirea identității unui centru urban și a comunității sale civice printr-un simbol cultural reprezintă o raritate la scara întregului spațiu european. În ce privește perimetrul românesc, cazul Centrului Artistic Baia Mare – situat în câmpul artelor vizuale – are valoarea unui unicat!

FURNIZOR DE SERVICII EDUCATIONALE ȘI DE COMPETENȚE PROFESIONALE

Însăși poziționarea Centrului Artistic Baia Mare în câmpul culturii artelor plastice din Transilvania a fost și rămâne de asemenea una atipică. Pe de o parte el a îndeplinit multă vreme funcțiunea de „centru educațional liber și privat” de nivel similar/asimilabil – sau echivalent/complementar – învățământului superior de tip academic: până în 1924 în postura de centru unic, apoi în tandem cu Școala de arte frumoase din Cluj (instituție de stat: 1925-1933), ulterior cu Școala de arte frumoase din Timișoara. După 1950, funcțiunea educațională s-a mutat în câmpul sistemului de stat: mai întâi (și cu două intermitențe) la standardele învățământului de nivel mediu/liceal, apoi din 2001 și la standarde de rang academic alături de instituții universitare de stat din Timișoara, Cluj-Napoca, Sibiu și Oradea. Pe de altă parte, a alimentat centrele artistice zonale și metropolitane cu resurse umane proprii, respectiv cu resurse umane atrase dintr-un areal variabil distribuit la scara Europei.

COLONISMUL ARTISTIC BĂIMĂREAN: GENEZĂ ȘI IDENTITATE PANEUROPEANĂ

Esența procesului genezei mișcării artistice baimărene și a rezistenței sale în timp constă în cele două valori fundamentale majore transplantate și menținute apoi până astăzi la Baia Mare: idealul unei comunicări culturale profund cosmopolite și activarea principalelor modele estetice

„internaționalizate” la scară continentală. Colonia artistică de la Baia Mare s-a cristalizat pe parcursul colonizărilor temporare de vară desfășurate anual din 1896 până în 1901, între lunile aprilie/mai și septembrie/octombrie. Din 1898 li s-au asociat colonizările permanente individuale a numeroși creatori care au consumat apoi la Baia Mare perioade mai scurte ori mai îndelungate din biografia lor artistică. Toate s-au petrecut sub patronajul didactic și mentoratul spiritual exercitat de Simon Hollósy – pictor interesant și remarcabil pedagog de anvergură europeană. Timp de șase ani, o masă impresionantă de „artiști și studenți—artiști” (aproape 300 în 6 ani) și-a dat întâlnire vara în orașul de sub Dealul Florilor. Aici și-au modelat personalitatea și capacitățile creatoare artiști care au ajuns, mai târziu, la notorietate internațională: polonezii Edmund Okun, Konrad Krzyzanowski și Leo Kamir–Kaufmann, rusul Mstislav Dobujinski, germanii Emil Pottner și Jakob Nussbaum, athenienii Max Buri și Hans Emmenegger, austriecii Ada Löwith, Richard Gerst, Leonhard Kober și Josef Engelhart, ungurii Károly Ferenczy, Béla I. Grünwald, Dezső Wimmer - Cziganý și Sádor Kubiny, românul Arthur G. Verona.

Colonia temporară. O evaluare statistică a evoluției colonismului temporar este singura în măsură să ne ofere certitudini interpretative. Însurarea valorilor anuale din seria istorică lungă a intervalului 1896-2010 relevă prezența unui număr înregistrat de 6385 de coloniști temporari, cu o medie statistică anuală de 60,24 elevi, studenți și artiști prezenți la Baia Mare.

Colonismul permanent. Trendul evolutiv al colonismului permanent oferă o imagine globală substanțial diferită în sensul că, dincolo de sincope conjuncturale de durată scurtă, de-a lungul istoriei de 116 ani această componentă se înscrie într-o tendință generală de creștere continuă.

Există însă și o diferență specifică semnificativă care individualizează destinul istoric al colonismului artistic de la Baia Mare: continuitatea. Căci dintre toate celelalte colonii artistice europene născute în secolul al XIX-lea, colonii ale căror existențe s-au consumat între limitele câtorva decenii, cea de la Baia Mare este singura care viețuind activ până astăzi, conectează simbolic prezentul veacului XXI la spiritul și idealurile intelectuale forjate în jurul anilor 1880-1900 datorită neîntreruptei sale funcționări dinamice vreme de 111 ani.

În final, ca o concluzie deschisă, pe temeiul argumentelor prezentate mai sus putem susține afirmația că în contextul amplu al spațiului transilvănean extins, Centrul Artistic Baia Mare a reprezentat și continuă să reprezinte unul dintre cei mai activi factori de dinamizare a vieții artistice moderne și contemporane, acesta manifestându-se într-o ipostază duală: pe de o parte ca centru de absorbire, formare și promovare a resursei umane specializate cu semnificative extensii regionale în Europa Centrală și de Răsărit; pe de altă parte ca receptor de modele estetice aflate în permanent dialog cu alte centre artistice europene – fie de tip „metropolitan”, fie de tip alternativ (regional, zonal, local).

Timp de șase ani, o masă impresionantă de „artiști și studenți—artiști” (aproape 300 în 6 ani) și-a dat întâlnire vara în orașul de sub Dealul Florilor. Aici și-au modelat personalitatea și capacitățile creatoare artiști care au ajuns, mai târziu, la notorietate internațională.

Atestată documentar la 1386, într-un act maghiar de percepție fiscală sub numele de „cujka” (a se citi „țuica”), mai este întâlnită și sub numele de „palincă de prune” sau „horincă de prune”. Denumirea de „Palinca” vine din maghiară, din cuvântul „parlat” a cărui variație regională transilvană „pali”, combinată cu „cujka” a dat cunoscutul cuvânt „palinka”.

Horinca

tăria ISTORIEI, TRADIȚIEI și SĂNĂTĂȚII

Veche precum cultura lemnului, legendele și monumentele Maramureșului, celebra „țuică” sau palincă, face parte din brandul județului nostru. Simbol al bucuriei, tratament pentru orice, carte de vizită peste hotare. Palinca de Maramureș ne-a dus faima peste tot în lume. Acest cuvânt s-a format din combinarea cuvintelor „hora” și „palinca”. Cu alte cuvinte, palinca pe care o bea lumea la horă se numește „horinca”. Este important de știut faptul că numai rachiul dublu distilat de prune poate fi denumit „țuică”, pe când celelalte tipuri de rachiu (din mere, pere, etc.) pot fi denumite „rachiul de mere, pere, etc.”. Se spune că „țuica de prune” este un pleonasm, dar, având în vedere că maramureșenii produc celebra băutură și din mere sau pere, este folosit în continuare. Palinca sau pālınca (în maghiară Pālínka) este o băutură alcoolică tradițională nu doar în Transilvania, ci și în Slovacia sau Ungaria și este celebră în special datorită tăriei – peste 50%. Palinca reprezintă 40% din consumul

de băuturi spirtoase în România și 75% din exportul de acestia. În Ordinul nr. 368/2008 pentru aprobarea Normelor privind definirea, descrierea, prezentarea și etichetarea băuturilor tradiționale românești, țuica este descrisă astfel: „Țuica este o băutură alcoolică tradițională românească obținută exclusiv prin fermentarea alcoolică și distilarea prunelor (diverse soiuri), întregi sau zdrobite, ori a sucului obținut din prune, în prezența sau în lipsa sămburilor”. Tradițional, fermentarea fructelor se face în căzi de lemn, iar distilarea se face în cazane din cupru cu ardere directă sau în instalații de distilare. Pālincarii adevărați nu folosesc niciodată îndulcitori, nici coloranți sau substanțe aromatizante. Iar țuica se păstrează în butoaie speciale, confecționate de obicei din lemn de dud, care dau o aromă specială, naturală, produsului.

Țuica de pere este garnisită de obicei cu o pară în sticlă. Sticla se pune în pară atunci când începe să crească para și încapă în gâtul de la sticlă. După ce para crește, se rupe codița și se acoperă cu țuică.

CALITĂȚILE PĂLINCII DE PRUNE

Creează bună dispoziție, este generator de energie, deschide calea unor discuții corecte și de suflet.

Este un stimulent al poftei de mâncare, stimulează digestia, diminuează pofta de dulce și reduce rezistența la insulină.

Este un produs antiseptic, diminuează infecțiile stomacale și intestinale.

Elimină chiar și stările depresive de moment, stresul, dă pofta de viață. Consumul moderat are efect benefic în boala coronariană, puțintică țuică este un balsam pentru inimă, fiind vasodilatator.

Poate duce la eliminarea unor stări fizice incoade (răceală, guturai).

Se folosește la diverse tratamente în combinație cu mierea sau cu propolisul.

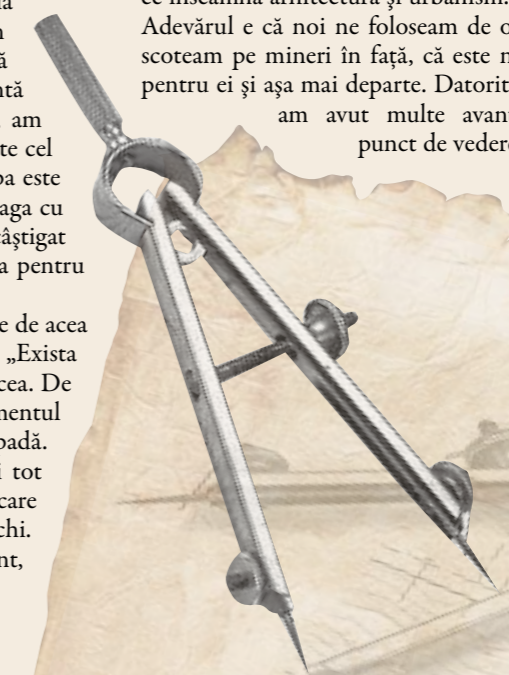
Omul care a desenat orașul!

Nicolae TEREMTUȘ

Pentru un oraș, arhitectul este cel care trasează coordonatele pe care localitatea se dezvoltă în următorii ani, zeci de ani sau chiar sute de ani. Arhitecții sunt acei meseriași care au viziune, au har, au puterea de a vedea acolo unde noi, cei care locuim în oraș, nu vedem nimic. Baia Mare a avut șansa de a avea în momente importante, arhitecți pricepuți. În perioada în care orașul de pe Săsar a crescut, ca „cel din poveste”, arhitectul șef al Băii Mari a fost Viorel Neaga. Modest, acesta nu dorește să vorbească prea mult despre persoana sa. El vorbește cu vocea caldă despre echipă. Constructorii, cei din toate compartimentele ce țin de construcții, în general. Cu ei, Viorel Neaga a ridicat cea mai mare parte din actualul oraș „nou”.

Noi am avut o șansă de a avea niște conducători buni la județ. Iosif Uglar a fost cel care a atras multe din finanțările pentru obiective importante din oraș. Este o adevărată poveste cu el și Baia Mare nu ar fi fost așa cum este acum, dacă acest om nu ar fi fost interesat de aceste aspecte. Nu vorbim de politică, de contextul politic, ci de ce s-a făcut pentru oameni. O altă chestiune importantă ce a pornit atunci. Cartierul de case de pe Deal. A fost ceva extraordinar!. Am primit aprobare pentru construirea acestui cartier de case. Au fost o sută de loturi de câte 100 de metri pătrați. Ele s-au vândut și a început construirea caselor. Nu le spun vile, pentru că atunci nu era folosită această formulare. Ideea era ca acolo să locuiască și intelectuali și muncitori. Evident că lucrurile s-au decantat și majoritatea celor care s-au mutat acolo au fost cei care au avut posibilități de a ridica o casă. Medici, avocați, ingineri, profesori, au fost cei mai mulți. La momentul inițial au fost 40 de case, apoi s-a ajuns la 100. De peste tot din țară, eram întrebați cum am reușit să lămurim guvernanții să aprobe așa ceva. Dar am respectat legea, distanța dintre case și tot ceea ce înseamnă arhitectură și urbanism. Eram invidiați. Adevărul e că noi ne foloseam de o „șmecherie”. Îi scoteam pe mineri în față, că este nevoie de locuri pentru ei și așa mai departe. Datorită zonei miniere am avut multe avantaje, din acest punct de vedere”, a spus Viorel Neaga.

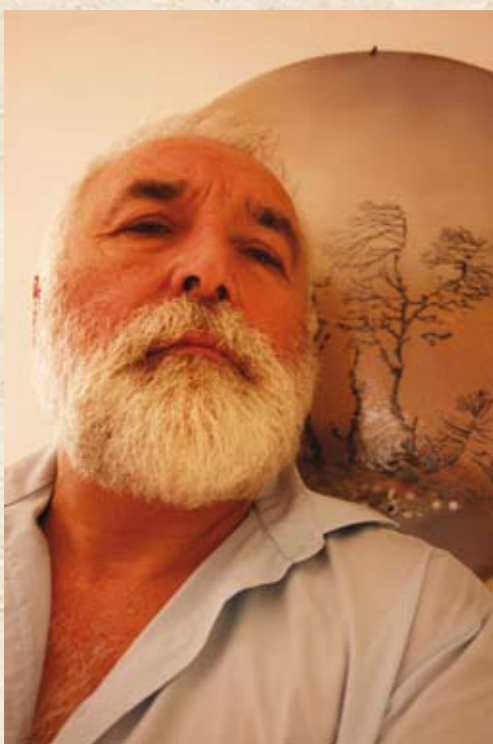
Viorel Neaga

„Iosif Uglar era un tip, mic de statură, dar foarte energic. Iar atunci când era convins de un lucru nu se lăsa. Avea o deschidere spre Ceaușescu! Îmi aduc aminte că a fost: Sala Sporturilor, Bazinul acoperit, „Dacia”, Palatul Administrativ, astea el le-a adus. Le-au preluat alți prim-secretari, dar el le-a adus. Legat de Palatul Administrativ îmi aduc aminte de o chestie extraordinară. La momentul împărțirii regiunii în Maramureș și Satu Mare a venit Maurer. Se anunțase că vine Ceaușescu, iar Uglar avea un spirit de mobilizare extraordinar. De-abia se începuse lucrul la partea dinspre „Dacia”. Era fundația și erau stâlpi. A venit și a dat dispoziție la Trustul de Construcție să fie umplută toată zona cu stâlpi. Pentru a îi spune tovarășului, dacă ar fi venit, că a început lucrarea. De ce a făcut asta? Înainte de a veni la noi, s-a dus la Bistrița. Acolo era cam același proiect pentru Palatul administrativ. Echipa din București de proiectanți a fost aceeași. La Bistrița a văzut proiectul și a spus că e prea mare și l-a tăiat la jumătate. În Baia Mare nu s-a întâmplat așa ceva și avem această construcție foarte frumoasă. Dacă atunci Satu Mare era peste noi, acum situația s-a inversat. Despre „Dacia”, ce pot să spun? Mare păcat că au lăsat acum, după 1989 să se deterioreze. Mare păcat! Se putea face un Teatru acolo cu modificări puține. Am văzut recent că nu mai sunt acele scări pe care se urca. A fost distrus!”.

Lucian Petru Goja este născut în Baia Mare și practică turismul montan din copilărie. De atunci și până acuma a străbătut munții României, dar mai ales cei din nordul țării, în dorința de a vedea frumosul, dar și pentru a transmite mai departe imensitatea cerului care se unește cu pământul în orizontul Maramureșului. Ținut de poveste, locuri de povestit.

Lucian Petru Goja vede natura cu ochiul expertului îndrăgostit iremediabil de frumusețile pe care natura le oferă cu atâta generozitate.

Are mii de fotografii, are sute și sute de pagini cu texte despre drumețiile făcute. A lucrat la trasee turistice, a scos ghiduri turistice, a avut și are proiecte legate de turism și promovarea Maramureșului.

Reporter: De unde această dragoste pentru munte?

Lucian Petru Goja: Din copilărie. Părinții mei au fost pasionați de turism. Tatăl meu ne-a dus în mici excursii încă de când aveam trei-patru ani. La zece ani am fost pentru prima dată pe munții Gutâi și în zona Tăul Știol din munții Rodnei. Sunt trasee un pic mai pretențioase. După aceea, în Școala generală era obiceiul ca învățătoarea să țină anumite ore în natură. Așa am văzut multe din locurile din împrejurimea orașului. Ne duceau să vedem castanii comestibili să vedem, să vedem flora și fauna, sau zone turistice care nu prea erau în atenția generală. Am ieșit cu familia, iar mai târziu cu prietenii au parcurs trasee dedicate

TURISM la superlativ

Avem bisericile de lemn. Dincolo de cele care sunt în patrimoniul UNESCO am găsit multe astfel de biserici care erau neglijate, ca să nu spun altfel. Vorbim de biserici, monumente istorice. Trebuie dată o mai mare atenție acestor aspecte. Se pot face mult mai multe cu înțelepciune.

Lucian Petru Goja

cu ținte bine definite și care presupuneau cunoștințe de orientare și echipament adecvat. Au apărut și curiozitatea, și în funcție de grupul de prieteni, și emulația.

Trecând și de acest nivel, pasiunea pentru turism montan aluat amploare. Am practicat turismul din ce în ce mai metodic. Pentru o mai bună cunoaștere am început să studiez publicații, România Pitorească, revista Munții Carpați, la care am și colaborat în peste patruzeci de numere din vreo 94. A apărut și internetul, iar informațiile au început să crească exponențial. De la turismul banal până la alpinism și speologie. Evident, multă lectură despre călătorii, cucerirea unor munți importanți. În copilărie exista o colecție de carte, cartea de 15 lei, dacă nu mă înșel, o colecție destul de prost tipărită, dar exista și a fost o foarte bună sursă de informare. Toate acestea au dus la formarea mea ca om ce iubeste

muntele. O pasiune incredibilă și care mă duce de fiecare dată cu plăcere pe munte.

Rep.: Sunteți un fin observator a tot ceea ce mișcă pe zona turistică, și nu numai. Ce lipsește în momentul de față Maramureșului, din punct de vedere turistic?

Lucian Petru Goja: Ufff! În primul rând lipsesc lucruri elementare. Nu avem infrastructură rutieră. Un leitmotiv pe care îl știe toată lumea. Nu există un interes local. Mă refer la centrele de comună, măcar. Fiecare administrație locală ar trebui să cunoască în detaliu tot ceea ce poate oferi din punct de vedere turistic. Mă refer la formațiuni geologice, locuri cu o peisagistică extraordinară, locuri în care există o anumită specie de flori: lăleaua peștriță sau lăcrămioare. Sunt locuri în județ în care avem astfel de frumuseți și care durează o perioadă scurtă de timp, cât înfloresc aceste flori. Cei din zona Borșa ar trebui să știe când înfloresc rododendronul, gențienele, chiar și floarea de colț. Sunt multe locuri care pot constitui atracții turistice. Eu nu mă refer la cele arhicunoscute și scoase întotdeauna la înaintare. Maramureșul are mult mai multe locuri care pot fi oferite celor care iubesc natura. Dar trebuie să fie cunoscute de cei care administrează, în primul rând.

O altă problemă importantă și care nu a fost în atenția celor care au administrat, după anul 1989, se referă la specificul arhitectural. După Revoluție, în Maramureș a apărut o mare varietate de construcții. S-a mers spre grandomanie, opulență, ostentație. S-a călcat în picioare tot ceea ce a însemnat tradițional și autentic, ceea ce a dat parfum, culoare și atractivitate Maramureșului. Este foarte greu să mai găsești în satele din Maramureșul istoric case autentice, din lemn, sau, de exemplu, în zona Firiza-Blidari unde erau cunoscutele case spoite în albastru și cu motive florale. Sunt lucruri care dădeau o frumusețe aparte acestor locuri, o frumusețe pe care nu o regăsești în altă parte din țară.

Avem bisericile de lemn. Dincolo de cele care sunt în patrimoniul UNESCO am găsit multe astfel de biserici care erau neglijate, ca să nu spun altfel. Vorbim de biserici, monumente istorice. Trebuie dată o mai mare atenție acestor aspecte. Se pot face mult mai multe cu înțelepciune. Fără multe costuri ar trebui ca în fiecare localitate, în centru să existe un panou, preferabil luminat, care să îndrume pe cei interesați spre tot ceea ce înseamnă atracție turistică în zona respectivă. Avem nevoie de trasee, de materiale informative, dar făcute de cei care se pricep, nu hârți în care sunt greșeli flagrante. Am multe exemple de asemenea greșeli din care pierde, în ultimă instanță, Maramureșul.

Nicolae TEREMTUȘ

AUREL VIȘOVAN, liderul unei generații

Aurel Vișovan era „șeful” primului grup de deținuți politici ai Maramureșului. Student al Facultății de Drept și profesor suplinitor la Liceul Dragoș Vodă, era un exemplu de onoare, morală, credință și înțelepciune. Dintre toți, el a primit cea mai grea pedeapsă. A trecut prin mai multe locuri de detenție comuniste, inclusiv prin „Iadul de la Pitești”, dar a rămas neschimbat.

La data arestării, Aurel Vișovan avea 22 de ani. Era profesor suplinitor al Liceului Dragoș Vodă și, în același timp, urma cursurile Facultății de Drept din Cluj, secția particular, fără frecvență. În cartea sa, cu Ghiozdanul la închisoare, Gheorghe Andreica îl descrie ca fiind „bărbat subțire, tras prin inel. N-avea o musculatură aparentă care să-l facă vedetă. Atâta câtă avea, era oțeloasă. Era atât de sprinten în mișcări, având și un echilibru fizic bine fixat în reflexe, încât la trântă nu putea fi doborât decât de unul singur: Petru Ulici, zis „Ursu”, care era însă de două ori mai solid. Dumnezeu l-a dotat pe Vișovan cu două talente: mai întâi, avea o memorie de excepție. O convorbire banală a noastră, a „copiilor”, o repeta cu exactitate după câteva luni, când noi uitaserăm chiar și despre ce a fost vorba.

Cunoștea bine limbile italiană și franceză. Începuse să-l preocupe germana și engleza.

Scrisa poezie destul de bună. Scrisa proză cu mult talent. Era, pe deasupra, un excelent compozitor și cântăreț, este autorul „Rapsodiei Maramureșului”, unul dintre cântecele care au întărit sufletește zeci, poate sute de tineri.

Datorită înțelepciunii și moralității sale, impunea un deosebit respect, așa că, și în primii ani de închisoare, ceilalți tineri din grup îi spuneau tot „dom' profesor”.

După arestare, a fost bătut crunt, dar n-a recunoscut nimic din cele spuse de anchetatori. Când i s-a pus în față lista completă a grupului, a cerut ca tinerii să nu fie bătuți, să fie aduși în fața lui, și apoi, cu siguranță vor vorbi.

Și la proces a încercat să ia întreaga vină asupra sa, numai că sacrificiul lui a fost în zadar. A primit 10 ani de închisoare, la care s-au adăugat în 1958 încă 25 de ani. În total a executat 17 ani de detenție.

Rapsodia
Maramureșului

„În cântecul
tulnicului
Munții Mara-
mureșului gem

„Îmi amintesc însă în mod cert că la camera 4 Spital, nu la data de 6 decembrie 1949 a început urgia – așa după cum afirmă unii care relatează despre evenimente. Eu eram acolo la 6 decembrie 1949 (la camera 4 Spital). Marele cutremur s-a produs la 25 decembrie 1949. Într-adevăr, la 6 decembrie – dar în anul 1950 a fost o nouă și puternică dezlănțuire a urgiei care – de altfel – nu încetase după ziua de Crăciun 1949, fapt care probabil determină această confuzie nesemnificativă”.

Aurel Vișovan

*Slugile rele se tem
Frunza se scutură
Pâraiele susură
E semn de furtună
cu țurțură (...)
Să creștem crezul
nostru schijă de
oțel, oțel călit,
Și steagul nostru
în veci nebiruit,
nebiruit să fie,
Să încrustăm în
lume o Românie,
O Românie mândră
ca un mărgărit”.*

Dintre membrii primului grup de deținuți politici ai Maramureșului, Aurel Vișovan a primit cea mai grea pedeapsă. A trecut prin mai multe locuri de detenție comuniste, inclusiv prin „Iadul de la Pitești”, dar a rămas neschimbat.

Lacul

ÎN FORMA ROMÂNIEI!

Parcul Național Munții Rodnei este desemnat parc internațional de către Comitetul MAB UNESCO, reprezentând o Rezervație a Biosferei cu o suprafață de cca. 3300 ha. Această zonă este destinată conservării diversității și integrității comunităților biotice vegetale în ecosistemele naturale și protejării diversității genetice a speciilor. Masivul Pietrosul Mare este acoperit cu o vegetație de tip alpin și subalpin ce cuprinde numeroase specii rare, dintre care putem enumera: gușa porumbelului, șopârlița, păiușul, mierea ursului, floarea de colț etc. Datorită unui complex de condiții favorabile, în Pietrosul Mare întâlnim numeroase specii de animale și păsări cum ar fi: ursul brun, cerbul, râsul, capra neagră, acvila de munte, cocoș de munte etc.

In Borsa, undeva pe vârful Pietrosul, se află un lac ciudat: „Iezerul”. Lacul are forma României și vreo 300 de metri pătrați. Dar adâncimea e o enigmă pentru localnici. Borșenii știu din bătrâni că lacul n-are fund și că, pe vremuri, cândva, în lac s-ar fi aruncat un fier însemnat care a fost găsit apoi la Marea Neagră! Istrate Danci, meteorologul stației Iezer, știe cel mai bine legendele despre lac, dar crede că: „Este o aberație ca se spune ca Lacul Iezer e fără

fund. Este chiar sus, la 1800 m, la 500 m de stația meteo. Bătrânii spuneau mai demult că a cazut un bou acolo și l-au găsit în Marea Neagră. Singura ciudățenie care ar fi cu Lacul Iezer este că are forma exact ca și harta țării. La 50 m dacă urci, deja se vede forma României”.

Se spune că, aflat în vizită în Maramureș, Regele Ferdinand ar fi vizitat lacul și ar fi îngenunchiat la marginea lui, rugându-se să dăinuie România Mare asemeni locului din Borșa.